

Kultuuriministri 12. novembri 2018. a määruse nr 2 „Arhitektuuri ja disaini arendusprojektide toetamise tingimused ja kord“ muutmise määruse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Määruse eelnõuga (edaspidi eelnõu) muudetakse kultuuriministri 12. novembri 2018. a määruse nr 2 „Arhitektuuri ja disaini arendusprojektide toetamise tingimused ja kord“ 12. jaanuaril 2024. a jõustunud redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 09.01.2024, 8.

Määrus kehtestatakse riigieelarve seaduse § 53¹ lõike 1 alusel.

Eelnõuga muudetakse toetuse andmise eesmärki ja tulemust ning sellega seoses täpsustatakse ka määruse rakenduslikke aspekte. Kui siiani on olnud toetuse andmise eesmärk arendada ja populariseerida arhitektuuri ja disaini valdkonda eelkõige lastele ja noortele suunatud tegevuste kaudu, siis seda fookust plaanitakse muuta. Edaspidi soovitakse tõsta arhitektuuri ja disaini projektide abil avaliku ruumi kvaliteeti ja edendada piirkondlikku arengut. Muudatuse planeeritava tulemusena paraneb avaliku ruumi kvaliteet, tõuseb kogukonna elukvaliteet, võrdsustub piirkondade sotsiaal-ruumiline areng ning tugevneb kohalik identiteet.

Meetme eesmärgi muutmine on tingitud riigi soovist suunata rahalised vahendid avatud ja mitmekesise kultuuriruumi arengusse, kultuuris osalemisse ja loovust väärtustava ühiskonna kujundamisse. Muudatus on kooskõlas Kultuur 2030 arengukavas toodud mitmekülgse ja kättesaadava kultuurielu toetamise ja arendamise põhimõtetega. Voorust toetatavate arhitektuuri- ja disainialgatuste mõjul soovitakse siduda kohalikku kogukonda ning hoogustada mahajäänud piirkondade arengut. Eesmärgi muutmise vajadus tuleneb osalt ka sarnaseid tegevusi toetatavate meetmete senisest osalisest dubleerimisest.

Eelnõu ja seletuskirja koostasid Kultuuriministeeriumi kunstide osakonna arhitektuuri- ja disaininõunik Johanna Jõekalda (e-post johanna.joekalda@kul.ee, telefon 628 2207) ja Kultuuriministeeriumi õigus- ja haldusosakonna õigusnõunik Kadri Kilvet (e-post kadri.kilvet@kul.ee, telefon 628 2224), kes tegi eelnõu juriidilise ekspertiisi.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb 14 punktist.

Eelnõu punktiga 1 täiendatakse määruse §-i 1 lõikega 1¹, millega seatakse piirang, et meetme sihtpiirkonnaks on kogu Eesti territoorium, välja arvatud Tallinna ja Tartu linn. Meetme muudetud eesmärgi kohaselt soovitakse edaspidi edendada mh piirkondlikku arengut. Meetme eelarve on piiratud ning parima tulemuse saavutamiseks soovitakse piirkondade sotsiaal-ruumilise arengu võrdsustamiseks Tallinna ja Tartu linnapiirkonnad välja jätta. Tallinn ja Tartu on ainsad linnad, millel on oma ruumiloome osakonnad, mis seisavad mh linnapiirkonna ruumilise arengu eest ja on suunanud oma tegevuse just elukeskkonna ja avaliku ruumi kvaliteedi tõstmisele. Antud meetmega soovitakse hoogustada sarnaseid arenguid ka teistes piirkondades.

Eelnõu punktiga 2 tunnistatakse kehtetuks määruse § 1 lõikes 4¹ toodud piirang, et määrust ei kohaldata taotlejale, kelle rahastamine toimub iga-aastase Kultuuriministeeriumi valitsemisala eelarve käskkirja alusel.

Piirangu kehtetuks tunnistamisega võib taotlejate ring laieneda näiteks valdkondlike arenduskeskustega, kellel on oluline võimekus viia lisaks tegevustoetusest kaetavatele baastegevustele ellu ka teisi arendusprojekte. Avaliku sektori toetuste killustumist ning topeltfinantseerimise riski maandab taotlusvooru eesmärgi muutmine. Arenduskeskustega on sõlmimisel rahastaja ootuste dokumendid, kus määratletakse täpselt ära, mis tegevusi ja teenuseid nad tegevustoetuse eest teevad. Tegevustoetusest kaetavad tegevused ja teenused ei kattu antud meetme muudetava eesmärgiga.

Piirangu kaotamise eesmärk on anda võimalus organisatsioonidele, kes suudavad panustada tõhusalt meetme muudetud eesmärgi saavutamisse. Organisatsioonide hulk, kes arhitektuuri ja disaini valdkonnas professionaalselt arendusprojektide teostamisega võiks tegeleda, ei ole suur ning meetme tulemusteni jõudmiseks on oluline taotlejate ringi laiendada.

Eelnõu punktiga 3 muudetakse määruse § 2 lõigete 1 ja 2 sõnastust. Varasemalt oli määruse eesmärgiks arendada ja populariseerida, eelkõige lastele ja noortele suunatud tegevuste kaudu, Eesti arhitektuuri- ja disainivaldkonda. Lastele ja noortele suunatud tegevuste toetamisel on saavutatud aastate lõikes arvestatav tulemus, ja seetõttu soovitakse voo suhtgruppi ja eesmärki laiendada, et toetatavad tegevused ei hakkaks ennast kordama. Populariseerimistegevused on viinud fookuse liialt asjaarmastajatele ning dubleerivad tegevusi, mida toetatakse ka teistest rahastusallikatest.

Arhitektuuri ja disaini valdkondade arendamise vaatest puuduvad meetmed, mis toetaks kvaliteedikriteeriumite elluviimist, avaliku ruumi aktiveerimist, kogukondade sidumist, keskuste ja ääremaa¹ lõhe vähendamist. Seetõttu muudetakse meetme eesmärki selliselt, et see oleks edaspidi suunatud arhitektuuri ja disaini projektide abil avaliku ruumi kvaliteedi tõstmisele ja piirkondliku arengu edendamisele. Toetuse andmise tulemusena paraneb avaliku ruumi kvaliteet, tõuseb kogukonna elukvaliteet, võrdsustub piirkondade sotsiaal-ruumiline areng ning tugevneb kohalik identiteet.

Senise praktika kohaselt on suurem mõju projektidel, mis panustavad piirkondlikult arhitektuuri- ja disainitegevuste kättesaadavusse ja mitmekesisusse, ning aktiveerivad ääremaastunud piirkondade avalikku ruumi, mis on jäänud omavalitsuste poolt tähelepanuta. Parem elukeskkond on kõigi enda teha ja sellised projektid annavad kogukondadele ka oskusi ja teadmisi, kuidas ise elukeskkonna kvaliteeti tõsta. Määruse muutmise soovitakse seda suunda veelgi tugevdada. Voo vahenditest korraldatavad arhitektuuri- ja disainialgatused suurendavad kogukondades mitmekesisust ning arhitektuuri ja disaini väärtustamist, ning vähendavad ääremaastumist ja sotsiaal-ruumilist ebavõrdsust. Lisaks võimaldavad voo vahenditest toetatavad algatused tegeleda loovisikutel arhitektuuri- ja disainimõtte arendamisega, mis jääb turupõhiselt toimivates valdkondades muidu sageli tagaplaanile.

Eelnõu punktiga 4 muudetakse määruse § 3 lõike 1 sõnastust. Tulenevalt määruse eesmärgi ja tulemuse muutumisest muudetakse ka toetatavate tegevuste loetelu, seades fookus avalikku ruumi aktiveerivatele valdkondlikele algatustele.

Eelnõu punktiga 5 muudetakse määruse § 4 lõiget 1 ning seatakse taotlejale piirang, et taotlejaks võib olla äriregistrisse kantud füüsilisest isikust ettevõtja ja Eestis registreeritud eraõiguslik juriidiline isik, kes ei ole riigi sihtasutus või riigi osalusel asutatud sihtasutus või kohaliku omavalitsuse sihtasutus. Vaatamata sellele, et riigilt tegevustoetust saavad

---

¹ Plüschke-Altöf, B., Loewen, B., & Leetmaa, K. (2020). Keskuse ja ääremaa lõhe Eestis. Eesti Inimarengu aruanne 2019/2020: Linnastunud ühiskonna ruumilised valikud (lk 44–55). SA Eesti Koostöö Kogu. <https://www.2020.inimareng.ee/keskuse-ja-%C3%A4%C3%A4remaa-%C3%B5he-estis.html>

mittetulundussektori organisatsioonid saavad edaspidi antud meetmest toetust küsida, ei laiene see luba riigi sihtasutustele, riigi osalusel asutatud sihtasutustele või kohaliku omavalitsuse sihtasutustele või nimetatud isikute asutatud sihtasutustele. Nendele isikutele on avalik sektor taganud rahastuse teistel alustel.

Eelnõu punktidega 6-9 täpsustatakse ja täiendatakse määruse § 5 lõiget 4 seoses eelnõu punktis 3 toodud meetme eesmärgi ja eelnõu punktis 14 toodud hindamiskriteeriumide muutumisega. Taotlusega esitatavad dokumendid ja taotlejalt küsitav informatsioon on otseselt seotud sellega, mida eelnõu punkti 14 kohaselt soovitakse hinnata.

Toetatavad projektid peavad järgima kvaliteetse ruumi aluspõhimõtteid ja/või kaasava disaini printsiipe. Kvaliteetse ruumi aluspõhimõtete elluviimise all peetakse silmas, et toetatavatest vahenditest loodav lahendus peab olema otstarbekohane, esteetiliselt nauditav, kohalikkude konteksti arvestav, mitmekesisust soodustav ja inimesi ühendav, kliima- ja keskkonnasõbralik, majanduslikku väärtust lisav, hea kohatunnetusega ja teadlikult juhitud ruumiloome- ja/või disainiprotsessi läbi sündinud. Nimetatud põhimõtted on tuntud ka Davosi kvaliteedikriteeriumitena². Kaasava disaini printsiipideks³ on austus, turvalisus, tervislikkus, funktsionaalsus, arusaadavus, ilu.

Seda lähenemist toetavad ka Eesti 2035 strateegias toodud põhimõtted, mis näevad ette, et:

- Elukeskkond on turvaline ning avaliku ruumi planeerimisel eelistatakse ohutut ja turvalist ning tervist toetavat käitumist soodustavaid lahendusi, mis tagavad ligipääsetavuse. Turvaline elukeskkond luuakse igaühe koostöös.
- Elukeskkonna kujundamisel arvestatakse kõigi inimeste vajadustega ning otsustes järgitakse läbivalt kvaliteetse ruumi põhiluseid ja kaasava disaini põhimõtteid, et tagada igaühele nii vaimse, füüsilise kui ka digiruumi ligipääsetavus ja mugavus.
- Elukeskkond on kvaliteetne ja seda planeeritakse parandit ja looduse elurikkust hoidvalt. Inimesed on ruumiteadlikud ning ruumiotsused parandavad nende ühistegevuse ja osaluse võimalusi.

Eelnõu punktidega 10-12 täpsustatakse määruse § 8 lõikes 4 abikõlblike kulude loendit. Muudatus on seotud meetme eesmärgi ja toetatavate tegevuste muutumisega.

Toetatavate tegevuste fookus on avalikku ruumi aktiveerivatel valdkondlikel algatustel. Need hõlmavad tervet spektrit tegevusi virtuaalsesse keskkonda kavandatud disainiprojektidest⁴ füüsilises keskkonnas realiseeruvate ruumiliste sekkumisteni. Tegevused võivad olla ka osa suuremast raamistikust. Iseäranis ajutise iseloomuga projektide puhul oleks tervitatav, kui need toeksid kaasa jätkutegevusi nagu näiteks ideekonkursi tingimuste või strateegilise dokumendi koostamine, mida saaks ka edaspidi piirkondliku arengu kavandamisel universaalselt arvesse võtta.

Arhitektiteenuse all peetakse silmas näiteks mahulise arhitektuuri, ruumilise planeerimise, sise- ja maastikuarhitektuuri ning urbanistika teenuseid. Disainiteenuse all peetakse silmas näiteks tootedisaini, graafilise disaini ja teenusedisaini teenuseid.

---

² Davosi kvaliteedikriteeriumid – kompaktsem versioon „Kvaliteetse ruumi aluspõhimõtetest“
<https://kul.ee/media/3459/download>

³ Kaasava disaini printsiibid – „Kaasava keskkonna juhendmaterjal“ lk 13
https://www.astangu.ee/sites/default/files/media/koiki_kaasava_elukeskkonna_kavandamine_loomine.pdf

⁴ Nende puhul oluline arvestada Euroopa ligipääsetavuse akti ning WCAG standarditega.

Eelnõu punktiga 13 suurendatakse määruse § 10 lõikes 1 sätestatud minimaalset ja vähendatakse maksimaalset taotletavat toetuse summat. Muudatus tugineb seni toetatud projektide analüüsile ning on vajalik meetme muudetud eesmärkide tõhusamaks elluviimiseks. Näiteks toetati eelmises taotlusvoorus 11 taotlejat ja keskmine toetuse suurus jäi alla 10 000 euro. Toetust antakse avalikku ruumi aktiveerivatele valdkondlikele algatustele ja see eeldab suuremahulisemat projekti kui määrus varasemalt ette nägi. Taotlused peaksid meetme eesmärkide elluviimiseks sisaldama pigem tegevuste kogumit kui ühte tegevust (või üksikuid tegevusi), mistõttu eeldab tegevuste elluviimine suuremat eelarvet.

Eelnõu punktiga 14 täpsustatakse määruse § 12 lõikes 2 toodud hindamiskriteeriume. Muudatus on seotud meetme eesmärgi muutmisega ning vajalik selleks, et projektide puhul hinnataks edaspidi eraldi nende eesmärgipärasust, piirkondlikku mõju, samuti on lisatud kunstilise taseme, kogukondliku mõõtme ja kaasamisprotsessi hindamine, ning kvaliteetse ruumi aluspõhimõtete ja kaasava disaini printsiipide järgimine. Lisaks on kõikidele kriteeriumidele määratud osakaal protsendina, mille alusel moodustub taotlustest pingerida.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Liidu õigusega.

4. Eelnõu mõjud

Eelnõus kajastatud määruse muudatused on seotud meetme eesmärgi muutmisega, mida on selgitatud seletuskirja punktis 2. Mõju muudele valdkondadele ega ebasoovitavaid mõjusid ei kaasne.

5. Eelnõu rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja rakendamise eeldatavad tulud

Eelnõu rakendamisega täiendavaid tulusid ega kulusid ei kaasne.

6. Eelnõu jõustumine

Eelnõu jõustub üldises korras ehk kolmandal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Eelnõu kooskõlastamine ja huvirühmade kaasamine

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile, Haridus- ja Teadusministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Kliimaministeeriumile ja Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile ning arvamuse avaldamiseks Eesti Arhitektide Liidule, Eesti Sisearhitektide Liidule, Eesti Maastikuarhitektide Liidule, Eesti Disainerite Liidule ja Eesti Kujundusgraafikute Liidule.